

श्यावाश्च आत्रेयः। मरुतः। त्रिष्टुप् ।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गणं मारुतं नव्यसीनाम्।

य आश्वश्वा अमवद्वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः ॥ ५.०५८.०१

नव्यसीनाम्- अभिनवानाम्। एषाम्- एतेषाम्। मारुतम्- मरुताम्। तविषीमन्तम्- शक्तिमन्तम्। गणम्। नूनम्- निश्चयेन। तम्। स्तुषे- स्तौमि। ये। आश्वश्वाः- क्षिप्रगौरतुरगाः। अमवत्- बलवन्तो यथा भवन्ति तथा। वहन्ते- प्रापयन्ति। उत- अपि च। स्वराजः- आत्मप्रकाशस्य। अमृतस्य- अमृतत्वस्य। ईशिरे- ईशानशीला भवन्ति ॥१॥

त्वेषं गणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम्।

मयोभुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविराधसो नृन् ॥ ५.०५८.०२

त्वेषम्- दीप्तम्। तवसम्- बलवन्तम्। खादिहस्तम्- कटकहस्तम्। धुनिव्रतम्- कम्पनधर्मवन्तम्। मायिनम्- प्रज्ञावन्तम्। दातिवारम्- दानशीलम्। गणम्- मरुद्गणं प्राणप्रतीकम्। वन्दस्व- नमस्कुरु। मयोभुवः- आनन्दकराः। ये। अमिताः- अनन्ताः। महित्वा- महिम्ना। तुविराधसः- बहुसिद्धयः। तान्। नृन्- वीरान्। विप्र- मेधाविन्। वन्दस्व- नमस्कुरु ॥२॥

आ वो यन्तूदवाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति।

अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः ॥ ५.०५८.०३

ये। अद्य- इदानीम्। विश्वे- सर्वे। मरुतः- प्राणविशेषाः। वृष्टिम्। जुनन्ति- प्रेरयन्ति। ते। उदवाहसः- उदकवाहका मूलशक्तिधारावाहकाः। वः- युष्मान्। आ यन्तु- आगच्छन्तु। अयम्- एषः। वः- युष्माकम्। अग्निः- पावकः सत्क्रतुः। समिद्धः- सम्यगुदीपितः। मरुतः। कवयः- क्रान्तदर्शिनः। युवानः- तरुणाः। एतम्- इममग्निम्। जुषध्वम्- सेवध्वम् ॥३॥

यूयं राजानमिर्यं जनाय विभवतष्टं जनयथा यजत्राः।

युष्मदैति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत्सदश्वो मरुतः सुवीरः ॥ ५.०५८.०४

यजत्राः- हे पूज्याः। यूयम्। राजानम्- स्वामिनम्। इर्यं- प्रेरकम्। जनाय- विशे। विभवतष्टम्- महतां तनूकतारम्। जनयथ। मरुतः- हे प्राणाधिदेवताः। युष्मत्- युष्मत्तः। मुष्टिहा- मुष्ट्या शत्रुबाधकः। बाहुजूतः- भुजबलप्रेरितः। सदश्वः- प्रबलतुरगयुक्तः। सुवीरः- शोभनवीर्यवान्। एति- शत्रुजयायाभिसरति ॥४॥

अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः।

पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ॥ ५.०५८.०५

अरा इव- रथशङ्खव इव। अचरमाः- अनिकृष्टाः। अहेव- अहानीव। प्र जायन्ते- प्रकर्षेणाविर्भूताः। महोभिः- स्वमाहात्म्येन। अकवाः- अनल्पाः। पृश्नेः पुत्राः- अन्तरिक्षजाः। उपमासः- समानाः। रभिष्ठाः- वेगवन्तः। स्वया- स्वकीयया। मत्या- बुद्ध्या। मरुतः। सम्- सम्यक्। मिमिक्षुः- सिञ्चन्ति ॥५॥

यत्प्रायासिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः।

क्षोदन्त आपो रिणते वनान्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः ॥ ५.०५८.०६

मरुतः। यत्- यदा। पृषतीभिः अश्वैः- गौराश्वैः। वीळुपाविभिः- दृढनेमिभिः। रथेभिः- रथैः। प्र- प्रकर्षेण। अयासिष्ट- गच्छथ। तदा। आपः- उदकानि। क्षोदन्ते- क्षरन्ति। वनानि। रिणते- भज्यन्ते। उस्त्रियः- सूर्यरश्मियुक्तः। वृषभः- वर्षकः। द्यौः- दीप्तः पर्जन्यः। क्रन्दतु- शब्दयतु ॥६॥

प्रथिष्ट यामनृथिवी चिदेषां भर्तैव गर्भं स्वमिच्छवो धुः।

वातान्धश्चान्धुर्यायुयुज्रे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः ॥ ५.०५८.०७

एषाम्- एतेषाम्। यामन्- मार्गे। पृथिवी- भूमिः। प्रथिष्ट- प्रख्याताऽभवत्। भर्ता- पतिः। गर्भम्।
इव। स्वम्- स्वकीयम्। शवः- उदकम्। धुः- स्थापितवन्तः। वातान् हि अश्वान्-
प्राणप्रणालीभूततुरगान्। धुरि। आयुयुज्जे- योजितवन्तः। स्वेदम्- स्वकठिनसाधनप्रतीकस्वेदवत्
स्थितम्। वर्षम्। रुद्रियासः- रुद्रजाः। चक्रिरे- कृतवन्तः॥७॥

हये नरो मरुतो मृळता नस्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्भिरयो बृहदुक्षमाणाः॥ ५.०५८.०८
पूर्वं व्याख्यातम् (५.५७.०८) ॥८॥

Dr. Rangraji